

DE
FIDE LIBRORVM
MERCATORVM

1789, 2
44

1786

COMMENTATIO IVRIDICA

AVCTORE
IOANNE LVDOVICO CAROLO MEISTER
BREMENSI

DIE XXV. JVLII MDCCLXXXIX.

GOETTINGAE,
TYPIS H. M. GRAPE, ACAD. TYPOGR.

ZVHALLE

DE
FIDE LIBRORVM
MERCATORVM

COMMENTATIO IURIDICA

AVCTORE
IOHANNES LUDOVICUS CAROLO MEISTER
HABENBURG

DIE XXV. JUNII MDCCCLXXIX.

GOETTINGAE
TYPIS H. M. GRAEVE ACAD. TYPOG.

INCLYTAE
LIBERAE SACRI ROMANI IMPERII
REIPUBLICAE BREMENSIS

SENATVI
SPLENDIDISSIMO ET AMPLISSIMO

VIRIS
PERILLVSTREBVS, MAGNIFICIS, EXCELLENTISSI-
MIS, CONSVLTISSIMIS, PRVDENTISSIMIS,
GRAVISSIMIS

DOMINO
PRAESIDI

DOMINIS
CONSVLIBVS

DOMINIS
SYNDICIS

DOMINIS
SENATORIBVS

PATRIAE PATRIBVS

RELIGIONIS LIBERTATIS ET IUSTITIAE
STATORIBVS FELICISSIMIS

PROPVGNATORIBVS VIGILANTISSIMIS

MVSARVM TVTORIBVS OPTIMIS

PATRONIS ET FAVORIBVS

INDVLGENTISSIMIS BENIGNISSIMIS

SVMMA REVERENTIA IN AETERNVM COLENDIS

PERENNEM FELICITATEM

FAVSTISSIMOSQVE SUCCESSVS

PIE ADPRECATVR

SIMVLQVE

SE SPAQVE OMNIA

EA QVA PAR EST REVERENTIA

DEVOTA MENTE COMMENDAT

TANTORVM NOMINVM

CULTOR OBSERVANTISSIMVS
AVCTOR.

V S
AE

De fide librorum mercatorum.

§. I.

Multis magnisque gaudent mercatores privilegiis, & jam majores nostri magnum mercaturae attribuerunt honorem, nec immerito. Nemo enim certe erit, qui facile in dubium vocet, reipublicae utilitatem maxime per commercia promoveri. Summam mercaturae utilitatem necessitatemque pro dignitate commendare, breve temporis spatium mihi praescriptum prohibet. Satis itaque fit, BALDI dictum, *mercatorum massam summum esse bonum & quintum elementum* a), hic referre.

§. II.

Prisci Romanorum reges, teste Livio b), ad augenda promovendaque commercia peculiare instituerunt mercato-

- a) SCACCIA de commerciis & cambio. §. I. quaest. 1. nr. 68. & 73. KLOCK in Tract. de aerar. Lib. II. cap. 25. num. 1. seq. num. 36. seq. LATHERUS de censu L. I. cap. 12. num. 14.
- b) Historiar. Lib. II, cap. 27.

DIS

SEIMVS

1277140

catorum collegium; imperatores succedente tempore in commerciorum favorem multa nova promulgarunt edicta c), & imperatores imperii Romano Germanici eodem animo multa consilia de augendis colendisque commerciis, in comitiis S. R. I. inita, promulgarunt d).

§. III.

Sed ad rem accedamus nostraeque dissertationis titulum exponamus. Primo nobis occurrit fides, quae hoc loco nobis est actus quidam iudiciarius, quo quis, rem ita se habere, probare cupit, vel, secundum LAUTERBACHIUM e), opinio, qua iudex credit, rem ita se habere.

§. IV.

Mercator dicitur a verbo mercari, quod emere significat, ac de quo verbo & merx dicta est & commercium f). Mercatorem in genere consideraturi, quamvis aliae essent descriptiones, cum STRACCHA g) eum putamus, qui
nego-

c) CUIACIUS Lib. XVI. Observat. 23.

d) HENNIGES Meditat. ad Instrum. Pacis sp. VIII. FABRI Staatskantzley Tom. II. pag. 159. & 323.

e) In Compend. ad ff. tit. de fide instrum. p. m. 425.

f) GOED. ad L. 66. de verb. signif. n. I. §. 463.

g) In Tract. de mercat. p. I. num. 4. pag. 9.

negotiationum exercendarum quæstusque liciti faciendi causa merces licitas frequenter permutat atque emit, eo consilio, ut easdem non minuatim nec mutata per se forma distrahat, sunt enim mercatores, qui res emant, easdemque eadem in specie libentius vendant; nec vero omnes, qui aliquid emunt, mercatores statim vacandi sunt. Si verbi causa quis emit servum, vel quidquam aliud, quod in vulgari loquendi usu merx vocari non solet, non mercator sed venalitiarius h) dicitur. An & quo modo *mercator* differat a negotiatore, locus disquirendi hic non est i). In definitione dixi, mercatorem frequenter merces permutare, emere & distrahere debere. Hinc qui semel merces emit, proprie mercator dicendus non est, sed is tantum, qui assiduitate & frequenti negotiatione mercatoris officio se dicavit, mercator est k). Quemadmodum una hirundo non facit verl), ita nec ex uno negotiationis actu quis statim fit *mercator*.

A 2

§. V.

h) SCACCIA de Commerc. §. I. quæst. I. num. II. L. 205. ff. de V. S. L. 57. ff. mand.

i) Haec exponit MARQUARD de jure mercat. Lib. I. cap. 7. num. II. sq.

k) MENOCHIUS de Arb. Jud. quæst. Lib. II. C. 4. cas. 399.

l) MARQUARD de j. m. Lib. I. cap. 7. num. 39.

§. V. *Merces non minuatum h. e. ad ulnam, mensuram; numerum, vel pondus distrahenda est, alioquin enim mercatores nihil a propolis & revenditoribus differrent, qui omnia, quae ad victum hominibus maxime conducibilia esse judicantur, pretio hinc inde modum excedente, sibi comparant, & postea ea duplici pretio vendunt m). Denique requiritur secundum definitionem supra datam, ut mercator merces non mutata per se, i. e. per mercatorem ipsum, forma, distrahatur. Nam qui merces emit, ut, mutata per se forma iterum eas vendat, non est mercator sed artifex. Sic autem se non habet, si mercatores merces emunt, easdemque non sua opera, sed aliena elaborari curant, quaestus faciendi causa. Hi sunt manentque mercatores n).*

§. VI.

Explicandus jam est *Liber*, scriptura aliqua privata a mercatore integrae vitae ac fidei rite confecta & adornata o). Plures sunt mercatorum libri, sed non omnes aequae

m) KLOCK de aerar. Lib. II. cap. 25.

n) STRACCHA P. I. num. 20.

o) KLEIN de probat. per libros mercat. cap. I. num. 31.

que iisdem gaudent privilegiis. Dividuntur in extraordinarios & ordinarios. In illorum numerum refertur praecipue *liber* dictus *secretus* (*das geheime Buch*) (ab objecto sine dubio sic dictus, quia secreta patrimonii continet p), quem *mercatores*, diffusis negotiationibus occupati, propria manu conficere solent, in quo non omnem duntaxat patrimonii summam, sed & mercimoniorum rationem, quasi in brevi quadam tabula delineatam habent. *Ordinariorum librorum mercatorum* tres sunt: 1) *Diarium*, (*das Glidderbuch* vulgo *das Strazzo*) in quo, quae in nundinis expedienda, breviter adnotantur; 2) *Ephemerides* seu *adversaria mercatorum* (*Journal, Tag- und Handbuch, Kladde*), quibus ea insunt, quae singulis diebus gesta sunt, h. e. credita & debita q); 3) *Liber principalis*, (*das Hauptbuch, Maestro*) in quo cuilibet debitori vel creditori separatae adsignantur paginae, & debita creditaque ex adverso ponuntur. Extraordinarium vero nec non reliquos duos libros ordinarios mittimus ac tantummodo de *libro principali* hac in dissertatione acturi sumus.

A 3

§. VII.

p) KLEIN cap. I, num. 34.

q) SPATENS deutsche Secretar-Kunst im Anhang. sub tit. von Kaufmannsbrieffen.

Librum supra diximus scripturam privatam. Haec autem pro scribente & jure naturali & jure romano parum, vel proflus nihil probat r). Foretque, uti eleganter ait Imperator in allegata L. 7. C., exemplo perniciosum, ut illi credatur scripturae, qua unusquisque sibi annotatione propria vel debitorem constituere, vel a debiti nexu se liberare potest. Et in L. 10. ff. de testibus imperator, quemquam in propria causa testem esse posse, negat. Luculentissime inde patet, ex jure romano *libris mercatorum* seu privatis eorum annotationibus fidem nullam tribui posse s). Sed praxis hodierna *libris mercatorum* semiplenae probationis vim tribuit. Quum autem hoc privilegium unice ad favorem commercii spectet, inde sequitur, omnes, qui mercaturam, uti supra proposita & delineata est, exercent, illud sibi vindicare. *Libros mercatorum* semiplenae probationis vim habere, etiam omnium fere Doctorum sententia est. Quosdam horum celeberrimos hic allegare sufficit, qui sunt: STRACCHA t), CARPZOV u), HERING x), JASON y),

KLEIN

r) L. 5. 6. 7. C. de Probationibus.

s) MEVIUS ad jus Lubecense P. V. tit. 6. art. 4. num. 2. MASCARDUS de probat. Conclus. 977. num. I.

t) P. II. num. 69.

u) CARPZOV in jurispr. forensi P. I. Conf. 17. dif. 35.

x) de fidejussor. cap. XX. §. 1. num. 17. y) In L. admonendi num. 127.

KLEIN 2), quin immo *statuta Hamburgensia & Bremensia* a) *mercatorum libris* hoc tribuunt privilegium; nec non *statuta Lubecensia* b), in quibus *mercatorum libris* plena vis probandi adscribitur usque ad triginta *marcas*; si summa vero major sit, semiplena tantum fide gaudent c).

§. VIII.

Causa hujus privilegii est, quia mox peritura esset mercatura, nisi rite annotaret *mercator libris* suis debita & credita, quare & usurarius eodem privilegio, quo mercator gaudet, utitur. Sed fundamentum non sistit in eo, uti CARPZOV d) putat, quod in commercio (Handel und Wandel) fere nulli litterales conficerentur contractus; ex quo STRUBEN e) male deducit argumentum, *argentariorum libris non ut mercatorum libris semiplenam fidem tribuendam esse*. Nec LEYSERI opinio f) recipienda est, qui *mercatorum libris* hoc solummodo casu semiplenae probationis vim

a) P. I. tit. 30. art. 6.
b) P. V. tit. 6. art. 4.
c) MEVIUS ad jus Lubecense Lib. VIII. tit. 6. art. 4. num. 7. EDZARD in Dissert. de fide librorum mercator §. 9.
d) P. I. Const. 17. dif. 35. num. 5.
e) In den rechtl. Bedenken Th. IV. Bedenk. 44.
f) Spec. 279. m. l. 2.

127.

vim adscribit, si probatum sit, nomina explicata seu expedita esse, ac quaestio tantum superfit, an crediti vel debiti summam recte adnotaverit mercator. Hoc vero jam in omnibus casibus juris communis est g), & sic nullum esset *mercatorum* libris privilegium.

§. IX.

Non omnes vero mercatores hoc privilegio gaudent, sed ii tantum, qui homines probi, integrae famae vitaeque sunt, & omnium opinione pro integris habentur viris h). Ratio hujus dari potest, quod fides libri mercatorii dependet a fide scribentis, quam ille, qui ob minus integrae vitae notam nullam mereatur fidem, frustra libro suo dare cupit. Quilibet autem mercator in dubio bonae fidei esse praesumitur i). Semper enim praesumptio pro parte meliori esse debet k), donec contrarium probetur; hoc vero legitime probato, mercatorem scilicet sublestae vitae ac fidei esse, liber ejus nullam habet fidem. Hinc libro *Falsarii*, aut ejus, qui suspectae vitae est, nulla attribuenda fides,

g) C. 32. X. de Jurejur. L. I. §. 40. D. Depositi.

h) Statut. Hamburg. l. c. CARPZOV P. I. C. 17. def. 35. STRYK de se-
miplena probat. cap. IV. §. 5. num. 15.

i) MEYER ad J. L. P. V. tit. 6. art. 4. num. 15.

k) Arg. L. 51. D. pro socio, cap. 6. fin. X. de praesumpt.

fides; sed hi agentes exceptione suspecti libri statim a limi-
 ne iudicii repellendi sunt, quum infames in supplementum
 jurare nequeant. Sicque se habere credo, si infamia, ex
 commisso crimine falsi orta, post celebratum contractum
 supervenerit, quia sufficit, jam tempore ferendi testimonii
 inhabilitatem adesse l). Ex contracta quoque infamia haud
 levis & exigua suspicio sinistrae fidei & vitae male ante actae
 adest m). Sed si quis sciverit, hunc vel illum esse impo-
 storem & falsarium, & nihilominus cum eo contraxerit,
 ejus liber contra contrahentem omnino probare & tanquam
 falsum nullo modo rejici potest, quia contrahens tacite ex-
 ceptioni, quam alioquin contra *Falsarii* librum habuit,
 renunciasset, & illius testimonium antea inidoneum, con-
 trario actu approbasse, seque jure suo, quod cuilibet libe-
 rum est, aliquid remisisse censetur n).

§. X.

Ab his valde differunt *Falliti*, qui injuria fortunae
 & absque praecedenti culpa ad incitas redacti, bonis cede-
 re

l) LAUTERBACH in Compend. ad ff. lib. XXII. Tit. 15.
 m) MENOCHUS de Praesumpt. Lib. I. Praesumpt. 33. num. 25.
 n) L. 29. C. de Pactis. SOCINUS Lib. I. Conf. 17. num. 16.

B

ex-
de-
jam
um

ent,
que
h).
en-
rae
la-
lei
te
e-
ac
l-
da
s,
e-

re coacti sunt. Has enim mitius tractandos esse, aequitas omnino suadet, ne ipsis omnis spes bona recuperandi ac debita sua exigendi adimarur. Ejusmodi enim mercatores injuria temporis ac fortunae laesi, ideoque tamquam perforae miserabiles, favore potius, quam odio digni sunt; quippe nullius argui possunt criminis. Hinc illis, ut jam satis afflictis, juxta vulgarem juris regulam, nova afflictio nequaquam addenda. Et STRACCHA o) adserit, mercatorem, vitio fortunae propter insignem calamitatem conturbatum, ad mercaturae exercitium, redire non prohiberi. Quid ergo hisce obstaret, quo minus quam alii mercatores ex libris suis juxta recensita & requisita rite confectis contra morosos debitores tempore adversae fortunae agere & debita sua exigere possint p). Ab his discernendi sunt illi Bancorruptores culposi aut spontanei, qui propria culpa bonis destituti sunt, vel qui infortunium aliquod simulantes, cum ingentibus pecuniarum summis hinc inde mutuo acceptis fraudulenter atque consulto aufugiunt fidemque frangunt. Hoc improbissimorum hominum genus in omnibus merito suspectum, nullaque commiseratione dignum est, quia nul-

o) P. III. num. 36.

p) MARQUARD de jure Mercat. P. IV. cap. 8.

lum infortunium passum est, aut si quod ferat, id sua culpa sentiat. Hinc omnem fidem in dictis & scriptis amittunt q).

§. XI.

Paucis nunc mihi exquirendum est, quid de libris *Judaeorum mercatorum* sentiendum, an & illis fides habenda & semiplena probatio, attribuenda sit? Haec quaestio ardua est. *Judaeum* contra *Judaeum* ex libris suis agere posse, nemo in dubium vocabit r). An vero *Judaeus* contra *Christianum* agere possit, his adhuc inter Doctores est. Negantes hoc utuntur argumento: libros mercatorum esse loco testimonii, jam vero leges certissime interdicere, ne *Judaeus* ad testimonii dictionem contra *Christianum* admittatur s). Huic argumento jungi solet illud, ex quo *Judaei* rigidis foeneratoribus adnumerantur, ipsi hoc in passu fide destituuntur. Accedit & odium commune, quod *Judaei* contra *Christianum* habere dicuntur. His missis, eorum sententiae accedo, qui & libris *Judaeorum* fidem

B 2

q) ROD. SALYMANNI Diff. de Bancruptoribus. KLEIN Differt. cit. cap. II. num. 40. seq.
r) L. 21. C. de haeret. & Manich.
s) L. 21. C. de haeret. & Manich.

fidem & semiplenam probationem adferunt t). Sacrae enim aequae ac profanae leges jubent, iustitiam absque habito personarum respectu administrandam & jus suum cuique tribuendum esse v), qua largissima juris & iustitiae administratione nec Judaei excludendi sunt, x); praesertim postquam in societatem civilem recepti sunt. Ex hoc citra violationem juris naturalis & civilis extrudi nequeunt, quia juribus humanitatis aequae ac *Christiani* gaudent y). Huic jungo, quod Judaei nostri pro certa quadam pecuniae summa, quam principi annuatim solvunt, in specialem tutelam recipiantur ipsisque plena commerciorum exercendorum libertas concedatur. Judaeis itaque mercaturam exercentibus & sub eodem principe cum aliis mercatoribus christianae religioni addictis viventibus, idem jus circa exercendam mercaturam competere, fas est, quo Christiani contra illos utuntur. Requiritur autem in libris Judaeorum mercatoris, ne lingua judaica conscripta sint. Hoc

verbis

t) Hessen-Casselsche Juden-Ordnung §. 24. Chur Cöllnische Juden-Ordnung cap. IV. §. 5. BODINUS de libris mercat. suspectis, cap. II. §. 6. KAISER de Autonomia Judaeorum, §. 55. L. B. de CRAMER Observ. 507.

v) pr. Inst. de Instit. & Jur.

x) SocIN. in Conf. LXIII. num. 17.

y) arg. L. 3. ff. de Instit. & Jure.

verbis claris praescribit *Ordinatio Politica* 2), hisce verbis:
Und damit aller Betrug und Bevortheilung bey ihren An-
leihen vermieden bleibe, sollen sie die Zetteln ihres An-
leihehs nicht in jüdischer, sondern in deutscher Spra-
che verfassen &c. a). De hac materia, cui plura legere lu-
bet, conferat F. G. SCHREIBER *de invaliditate librorum mer-*
curaturam concernentium Judaica lingua conscriptorum
quoad probationem.

§. XII.

Magna quoque inter Doctores contentio est, an liber
mercatoris, ut dicto gaudeat privilegio, proprio manu con-
scriptus esse debeat, nec ne? Alii sententiam affirmativam
defendunt, inter quos praecipue GAIL b) & MEVIUS c);
alii vero negativam, inter quos fulget STRYK d), LAUTER-
BACH e), CARPZOV f) aliique. Quamquam tam illustribus
B 3
viris

2) de A. 1577. tit. 20. §. 3. von Juden und ihrem Wucher.

a) Hessen-Darmstädtische Juden-Ordnung, §. 10. in GATZERTS tracta-
tu de jure Judaeorum in Hassia, §. 13.

b) Lib. II. Obl. 20.

c) ad Jus Lubecenl. Lib. V. tit. 6. art. 4. num. 25.

d) de semiplena probatione, cap. IV. num. 6.

e) Concl. forens. Exercit. XLVII. Conclus. 17.

f) P. I. Confit. 17. def. 35. num. 8 & 9.

viris contradicere haud ausim, tamen cum STRACCHA g) eorum sententiam sequor, qui, libros mercatorum proprio manu conscriptos esse debere, negant. Quicquid enim in mercatorum libris scriptum legitur, id omne eorum consensu scriptum praesumitur, nisi contrarium probetur; & mercatores nullos hisce libris praeficere, aut ad eos conficiendos adhibere praesumuntur, nisi quos probos fideque dignos sciant h). Redundarentque magna certe inde incommoda in mercatorum rationes, si omnibus, quae ab ipsis mercatoribus inscripta non sunt, fidem denegaremus.

§. XIII.

Transio jam missis libri mercatorii respectu scribentis requisitis, ad requisita materiam & formam concernentia. Primo requiritur, ratione materiae, ut creditum libro, a mercatore pro probando credito producto, inscriptum, concernat ipsam mercaturam i). Privilegium itaque semiplenae probationis ad negotia mercaturam plane non concernentia, non extendendum est. Nam sicuti auctori-

tas,

g) de Mercat. P. II. num. 65.

h) STRYK cit. Dissert. cap. IV. n. 6. LAUTERBACH. l. c. Exercit. XLVII. Conclus. 6.

i) L. 3. §. 2. D. Naut. Caup. Stab. KLEIN Diff. cit. cap. 2. num. 56.

tas, quae competit ratione officii seu exercitii mercaturae, nec debet, nec potest operari ultra naturam ipsius officii k), ita & fides, quae mercatorum libris praestatur, non extendenda est ad negotia mercaturam non concernentia l). Secundum quorundam vero locorum praxin liber mercatoris etiam hoc casu, quo creditum mercaturam non concernit, vi creditum probandi gaudet. Exemplum allegat KLEIN m)

§. XIV.

Secundo requiritur, ut liber mercatoris contineat verisimilia, careatque omni falsitate, ita, ut ex verisimilibus circumstantiis & praesumptionibus possit esse verum, quod scriptum in eo reperitur, habito respectu ad tempus debiti contracti, solutionis factae, ad personas contrahentes & ad locum contractus n). Concludo hinc, si verisimilia non contineat liber, non gaudere insigni effectu probationis, quia speciem falsitatis habet o); & hac de re idem sentien-

k) MARQUARD Lib. III, cap. 9. n. 35.

l) KLEIN cap. II, num. 61.

m) cap. II, num. 64.

n) STRACCHA de Merc. P. II, num. 61. MASCURDUS Conclus. 976. num. 82. & 92.

o) BALDUS in L. I. C. de Serv. fugitiv.

eiendum est, quod de testibus. Nam si hi non verisimilia pro testimonio deponunt, iis omnis in iudicio denegatur fides p). Haec pauca de requisitis libri mercatorii ratione materiae sufficiunt, nunc progredior ad requisita, quae formam libri mercatorii concernunt.

§. XV.

Ad formam libri mercatorii exposcitur, ut aliquid contra se in eodem libro conscripserit mercator, id est, ut in libro data & accepta, debita atque credita contineantur. Testis hujus requisiti est L. 82. ff. de condit. & demonstrat. in qua dicitur, rationes in folle conscriptas non prodesse, easque insufficientes esse q). Mercatores quae receperint nominatim, a quo & ex qua causa scribere r), & quae vicissim cuique dederint, sigillatim adnotare tenentur s). Hocque omnino necesse est; aliter magna inde rationum confusio, magnaque ex tali contra morem mercatitem conscripto libro, oriturae essent lites, nisi adpareat,

p) L. 21. §. fin. D. de testibus. KLEIN cap. II. num. 76.

q) STRACCHA de merc. P. II. n. 56. & 60. MASCARDUS de Probat. Conclus. 978. n. 21. MEVIUS ad J. Lub. P. V. tit. 6. art. 4. num. 24.

r) arg. L. 5. C. de exact. Tribut.

s) arg. L. 4. C. de suscept. Propof. & arcar. STRACCHA de merc. P. II. num. 52.

pareat, quid acceptum quidve expensum sit. Et utile est
 producenti, ut data & accepta uno libro continentur.
 Nam si is, contra quem producitur liber, ea, quae in sui
 favorem scripta sunt, acceptare vult, etiam alia contra se
 scripta acceptare tenetur t). Sequitur inde, raticium li-
 bros, data vel accepta solummodo continentes, pro produ-
 cente non probare. Rationes enim sunt scripturae, quae
 data & accepta, credita atque debita continent v).

§. XVI.

Requiritur porro, ut causae debendi expressae, &
 distincte adnotatae sint x). Exceptio enim doli semper
 scripturae, expressam debendi causam non continenti, ob-
 stat. L. 2. §. 3. ff. de doli mali & metus except. Omnis
 etiam exulat crediti fides, ubi de causa debiti ex obliga-
 tione seu ex instrumento desuper confecto, non constat y).
 Causa vero debiti non solum expressa, sed & clara & per-

spicua

t) KLEIN cap. II. n. 85.

v) L. 6. §. 3. D. de Edend. LAUTERBACH ad tit. D. de Edend. n. 5.

x) L. 25. §. 3. D. de Probat. STRACCHA de Merc. P. II. n. 60.

y) L. 13. C. de non numerata pecunia, L. 25. §. fin. D. de probat. Cap.

14. X. de fide instrum.

C

spicua esse debet, si autem obscura & incerta sit, ut nihil certi inde colligi possit, pro non adjecta habetur z).

§. XVII.

Liber mercatoris etiam ita confectus esse debet a), ut omnis fraudis suspicio evitetur. *Chartae* hinc *rapso-dicae*, quibus mercator rationes suas confuse & sine ordine conscripsit, ad effectum probationis produci nequeunt b). *Manuale* mercatorum non probare duce MEVIO c) & MARQUARD d), e quidem credo; contrarium vero tenent NIC. de PASSER e) & *Cardin.* TUSHIUS f), dicentes: Manualibus seu Giornalibus mercatorum vim probationis omnino esse concedendum, quia codex rationum ex iis sumatur, sit veluti protocollum, ad quod, si dubia circa libros mercatorum occurrant, redeundum ac recurrentum sit. *Schedulae* proprio mercatoris manu scriptae probant & executionem habent

- z) BALDUS in L. generaliter 13. C. de non numerat. pecun. num. 4.
 a) arg. L. 13. §. 2. in fin. ff. de manumiss. testam. L. 6. §. fin. D. de statu libertat. MARQUARD de jure Mercat. Lib. 3. cap. 9. num. 42.
 b) MARQUARD Lib. III. cap. 9. num. 42.
 c) ad Jus Lubec. Lib. V. tit. 6. art. 4.
 d) Lib. III. cap. 9. num. 43.
 e) in tract. de scriptura privata Lib. V. Quaest. 36.
 f) Conclus. 346. num. 11. lit. L.

habent paratam g), immo vi instrumenti publici gaudent h), ex ea ratione, quod bona fides maxime inter mercatores attenditur. Hoc vero vulgaris juris non est, sed in obviis casibus secundum loci statuta decidendum est.

§. XVIII.

Requiritur porro, ut liber sit justus, id est, ut omnia in mercatoris libro conclusivè ad suam negotiationem pertinentia, sint conscripta a mercatore. Omnibus marginalibus & apostillis, quae non sine ratione suspectum reddunt librum, plane carere debet i); candidi sint & omni cancellatione & inductione & superinductione vacui, sin secus, juratur contra ipsum in litem k). Exigitur denique, ut annus, dies & mensis dati & accepti libro sit adpositus. STRACHA l), rationem adducens, dicit: *sine certo adposito die rationes implicitas & inextricabiles reddi nec explorari posse.* Si vero ex omissione anni, mensis & diei nulla ori-

C 2

retur

g) BERLICH, Concluf. I. Pract. 80. n. 62.

h) Rota Genu. Decif. 126. n. 8.

i) LAUTERBACH in Concluf. Forensib. Exerc. XLVII. Concluf. 17.

k) MARQUARD Lib. III. cap. 9. nr. 39.

l) Part. II. n. 55 & 61.

reus obscuritas vel incertitudo & quaedam suspicio falsi, haec omissio non nocet m).

§. XIX.

Quidam Doctores requirunt adhuc, ut liber mercatoris habeat titulum & inscriptionem, ut animus concipientis inde patere possit n). Hisce tamen dictis neutiquam adeo stricte inhaerendum est iudici, sed ejus arbitrium & discretio accedere debet, eique, quando & quatenus his credendum sit, aestimandum committitur. Hunc enim, perpen-
sulis omnibus qualitatibus & circumstantiis, quid probatum vel non probatum sit, scire oportet o).

§. XX.

Traditis in superioribus §§. requisitis, quibus liber mercatoris ad effectum probationis debet esse instructus, videndum nunc est, quam illi gaudeant auctoritate, & quibusnam in causis ex iis probationem petere liceat. Diximus supra, librum mercatoris esse scripturam privatam, quae

m) KLEIN cap. II. n. 129.

n) STRACCHA P. II. n. 53.

o) MEVIUS ad Jus Lubec. saepius cit. loc.

quae de jure civili nihil probare, at vero neglecta hac juris regula, ob insignem mercaturae favorem, libris mercatorum, generaliter praxin hodiernam vim semiplenae probationis adscribere. Ex speciali duntaxat locorum statuto efficaciam plene probandi habent, deficiente autem istiusmodi statuto, non nisi semiplene probant p). Casus, in quibus vim, plene probandi, libris mercatorum attribuant Doct. recenset KLEIN q).

§. XXI.

Libri pro ipso producente probant, an etiam pro tertio & contra tertium? Multi Doctores adfirmant, multi negant. Sententiam KLEINII r) negativam meam facio, contractum inter alios initum, non probari per librum mercatoris illius, quocum negotium gestum non est, quum actus *unius* in praedudicium *tertii*, cujus consensu, gestus non est, quidquam obligationis producere nequeat s), quod utique eveniret, si contraria admitteretur sententia.

C 3

§. XXII

p) STRYK de simpl. probat. cap. IV. §. 5. n. 8.

q) Diff. cit. cap. III. num. 20. seqq.

r) Cap. III. num. 69.

s) L. 72. de R. J.

Praecipuum, supra diximus, librorum mercatorum effectum esse semiplenam probationem, nisi aliud cujusdam loci statutis sancitum sit. Semiplena probatio autem est, quae per se plenam judicii fidem ad ipsius causae decisionem sufficientem non facit, sed alio adhuc indiget adminiculo. Hoc adminiculum est *juramentum*, quod iudex ei praestandum desert, qui productione libri mercatorii, legaliter qualificati, intentionem suam semiplene in foro probavit. Hoc juramentum, quod praestandum desert iudex, est secundum communem Doctorum sententiam *juramentum veritatis*, nec *credulitatis* t). Desert autem iudex juramentum vel ad instantiam partis v), vel ex officio x). Si omiserit juramentum deferre, ille, cui deferendum erat, ab ejus sententia appellare potest y). Praestito a mercatore, ad librum suum provocante, juramento, probatio semiplena seu minus plena, perfecta seu plena redditur & confirmatur, & ex tali sententia jurans causae victoriam impetrat

DIXX 2

z).

t) STRYK Diff. cit. cap. V. n. 23.

v) LAUTERBACH in Colleg. Theor. Pract. thes. 23.

x) arg. L. 31. ff. de jurejur.

y) CARPZOV P. I. C. 23. def. 2. LAUTERBACH in C. Th. P. th. 78.

z) L. 31. ff. de jurejur. LAUTERBACH lib. cit. ths. 79.

z). Nulla autem est sententia si intra decendum ab ea appellatum sit a); Ob instrumenta etiam noviter reperta, ex quibus rei veritas clara est, eliditur, laesusque in integrum restituitur.

§. XXIII.

Quo vero tempore sententia, ex femiplena probatione, juramento corroborata, lata, transeat in rem judicatum, inter Doctores adhuc in controversiam venit; alii ad 100 annos, alii ad 1000 b), alii ad 30 annos hoc tempus restringunt c). Hancce in ultimam STRYKII & KLEINII sententiam ire mihi licet, ob rationes quas KLEIN d) allegat; 1) quia haec restitutio, quam concedit *L. 31. ff. de iur. rejur.* & *L. 25. ff. de dolo malo* e) ex jure civili & constitutionibus principum est; 2) quia actio in instrumento contenta 30 annis expirat f).

§. XXIV.

- a) *L. 12. §. 3. C. de appellat.*
 b) STRYK cit. *Diff. cap. V. n. 27.*
 c) STRYK in *Vlt. moder. ff. de restit. in integ.*
 d) *Cap. IV. num. 78.*
 e) LAUTERBACH in *C. Th. P. th. 79.* STRYK cit. *Diff. cap. V. num. 20.* MEVIUS *P. I. Dec. 13.*
 f) *L. 3. C. de Praescript. 30 annor.*

§. XXIV.

Effectus probationis, quae per mercatorum libros fit, is quoque est, ut semiplena probatio, ex libro mercatorio orta, cum alia semiplena conjungi possit, ad plenam & integram probationem exinde eruendam g). Hinc mercator per unum testem omni exceptione majorem defectum semiplenae probationis supplere potest, eique iudex juramentum suppletorium deferre non debet; partim, quia duae semiplenae probationes, una ex libro mercatorio, altera per testem, plenam faciunt probationem, hincque aliis admiculis non opus est; partim quod ad hoc juramentum non deveniatur, quando alius causae exitus adhuc reperitur, & probationum inopia non adest h).

§. XXV.

Quaestionem, an hoc mercatorum privilegium una cum mercatoris persona pereat, an vero ad heredes transeat & devolvatur, hic disquirere a re haud alienum videtur. Quoad hanc quaestionem unanims Doctorum sententia est, heredes ex defuncti libris debitorem morosum, acce-

g) L. 5. C. de Probat. L. 16. C. de Poenis.

h) L. 31. ff. de jurejur. cap. II. X. de Probat.

accedente juramento suppletorio, quod tamen hic nomen mutat, & jurisjurandi credulitatis speciem induit, convenire, & praefito juramento eundem plene convincere posse i). An vero libri mercatorum defunctorum plenam inducant probationem, paucis adhuc disquirendum est. Nonnulli Doctores hanc sequuntur sententiam, inter quos praecipue refero GAILIUM k) dicentem: *librum rationum morituo scribente plene probare, quia mors vim juramenti habeat, nec verosimile sit, morientem falsam scripturam relaturum* l). Verum quum non omnis moriens praesumatur JOANNES BAPTISTA m) & aliae praegnantes rationes de contrario adsint, cum CARPZOVIO n) statuimus, solum adser-tionem seu annotationem mercatorum in libris rationum factam, non mereri fidem, quia nullibi a jure nostro dispositum est, mortem instar juramenti esse, aut jurisjurandi efficaciam habere. Lege autem tacente, non satis tutum est, aliquid adserere, praesertim, quum juramentum, quod

i) CARPZOV. Lib. VI. Resp. 121. STRUVIUS in Exercit. ad ff. Exercit. XXII. §. 26. MEVIUS P. VII. Decif. 233. & P. IV. Decif. 262.

k) Lib. II. Obf. 43. n. 5.

l) AYRER in Procell. Histor. Jur. P. I. cap. 9. Obf. 8. n. 7.

m) MENOCHUS de Praesumt. Lib. V. Praesumt. V. n. 7.

n) Lib. VI. Resp. 122.

quod mercatoribus ad fidem plene faciendam a iudice defertur, suppletorium, necessarium & solenne fit, quod per mortem remitti nequit, sed heredes juramento librum defuncti confirment, necesse est o). Et quamquam *ex L. 6. C. de Probat.* appareat, rationes defunctorum aliquam praesumptionem inducere, hoc tamen ad plenam probationem cum GALLIO non est extendendum, ob rationes ex CARPZOVIO desumptas. Admitti tamen potest plena probatio eo in casu, in quo mercator contra debitorem actionem jam instituit & pro libro producto semiplenam fidem obtinuit ipsique a iudice jusjurandum suppletorium adjudicatum sit, quod non solum legitimo tempore, acceptaverit, verum etiam certum terminum ad realem juramenti praestationem praefigendam curaverit, sed ad praestandum jusjurandum paratus repentino morbo ereptus paulo post inopinata morte e viventium numero sublatus, eaque impeditus sit, quo minus jurare potuerit. Tunc enim, si defunctus alias fuerit vir honestus & bonae famae mors quoad probationem aliquid operari potest. Nam ejusmodi casu obviente juramentum pro praescripto merito jure habetur p), nec minorem fidem, quam juramentum ipsum, meretur.

o) MYLIUS de libris mercatorum cap. VIII.

p) MEVIUS P. VII. Decis. 233. & P. IV. Decis. 262.

Göttingen, Diss., 1788-89

f
56.

DE
FIDE LIBRORVM
MERCATORVM

1789, 2
AA

P. 316.

COMMENTATIO IVRIDICA

AVCTORE
JOANNE LVDOVICO CAROLO MEISTER
BREMENSI

DIE XXV. JVLII MDCCLXXXIX.

GOETTINGAE,
TYPIS H. M. GRAPE, ACAD. TYPOGR.

